

---

Ook bij de broeders en fraters waren regelmatig bijeenkomsten waarin de nadruk werd gelegd op het grote belang van godsdienst-onderwijs en de grote invloed van de persoon van de onderwijzer en zijn goede voorbeeld bij de religieuze opvoeding in de scholen. In de *Leidraad voor onze scholen* (1940) kregen de Broeders van Maastricht richtlijnen voor de vormgeving van het apostolaat '[...] in en door de school en de geest, die ons, kloosterlingen-opvoeders moet bezielen'. Bijna een kwart van het boek is gewijd aan de godsdienstig-zedelijke opvoeding.<sup>41</sup>

### *5. Sleutelrol van religieuzen bij de opleiding van katholieke onderwijzers(essen)*

In de negentiende eeuw leerden jonge onderwijzers en onderwijzeressen het vak meestal in de praktijk als kwekeling bij ervaren hoofdonderwijzers(essen), die extra theorielessen gaven voor of na schooltijd en op zaterdag. In de onderwijswet van 1857 werd aangegeven dat van rijkswege aan enkele der meest voortreffelijke lagere scholen normaallessen verbonden waren. In 1878 werden de exameneisen nog duidelijker dan voorheen omschreven en mochten kwekelingen niet meer zelfstandig voor een klas staan.<sup>42</sup> In 1889 werd voor het eerst de mogelijkheid geopend om bijzondere normaalscholen op te richten. In 1890 waren er 47 geregistreerde bijzondere normaalscholen waaronder 30 katholieke. Binnen vijf jaar verdrievoudigde het aantal bijzondere normaalscholen tot 131. De katholieken maakten relatief het meest gebruik van de mogelijkheid van de wet van 1889 terwijl de wet van 1905 vooral in protestants-christelijke kringen is aangegrepen voor het oprichten van normaalscholen.<sup>43</sup>

In de eerste helft van de twintigste eeuw werden veel normaalscholen omgezet tot kweekscholen. Hans de Frankrijker toonde in zijn dissertatie over de katholieke onderwijzersopleiding aan dat het aantal katholieke kweekscholen en kwekelingen eerder steeg dan die bij het openbaar en protestants-christelijk onderwijs. Hij geeft daarbij als verklaring de inbreng van de onderwijscongregaties:

Ze vormden hechte organisaties, waarvan de leden een celibatair, sober en dienstbaar bestaan leidden. Het gemiddelde arbeidsvermogen en de financiële armslag van de congregaties was beduidend groter dan bij groepen uit PC-kringen en bij niet confessionele groepen.<sup>44</sup>

In de Oude Molstraat in Den Haag begonnen in 1889 drie zusters

---

<sup>41</sup> *Leidraad voor onze scholen* (1945), 23-73. Krachtens besluit van het algemeen kapittel 1940 samengesteld in opdracht van het Hoofdbestuur door de Raad van Onderwijs. Maastricht.

<sup>42</sup> Lager Onderwijswet van 1857 (Stb. 103), artikel 12.; Lager Onderwijswet van 1878 (Stb 127), artikel 60; Lager onderwijswet van 1889 (Stb 177), artikel 12.

<sup>43</sup> H. de Frankrijker (1989), 10. *De katholieke onderwijzersopleiding. Organisatie en ideologie 1889-1984*. Nijkerk: Intro.

<sup>44</sup> H. de Frankrijker (1989), 11. De opbouwfase van het kweekschoolonderwijs 1889-1920.